

Rozhovor s Assuntou Verrone a Peterem Nicklem

- 1) Pokud se nemýlím, myšlenka uspořádat festival filozofie pochází z Itálie (Modena), kde žije část Vaší rodiny. Jak jste došli k předsevzetí zrealizovat tuto myšlenku v Hannoveru?

Assunta Verrone: Dalo se totiž snadno rozpoznat, že se v tomto městě skrývá velký potenciál. Hannover se může chlubit nejenom množstvím mladých lidí, kteří se zajímají o filozofii, ale také mnohými institucemi, které podporují filozofii i mimo rámec univerzitní výuky. Na tomto místě bych mohla například jmenovat institut pro praktickou filozofii Reflex, výzkumný institut nebo také Evangelickou akademii. Osobně se věnuji především oblasti výtvarného umění a v posledních letech jsem v Hannoveru zorganizovala již mnoho výstav. I díky této činnosti jsem měla příležitost poznat nejen mnoho okrajových oblastí, ale spolu s tím také mnoho lidí, kteří se vážně zabývají studiem filozofie. Když kromě toho zvážíte, že se Hannover usiluje profilovat jako město, hlásící se k odkazu G. W. Leibnize, pak je myšlenka uspořádat festival filozofie již nasnadě.

- 2) Bylo těžké přesvědčit zaměstnance magistrátu města a Vaše kolegy k vzájemné spolupráci? Myslíte, že se Vám podařilo všechny zúčastněné nadchnout pro myšlenku festivalu?

Peter Nickl: Město se k tomuto nápadu postavilo hned od počátku velice otevřeně. Univerzita ani magistrát města však neměly samostatně dostatek prostředků k tomu, aby byly schopny zorganizovat projekt takových rozměrů. Díky jejich spolupráci se však nakonec podařilo celý festival uspořádat. Musím také poznamenat, že se v tomto roce můžeme chlubit mnohem větší účastí osob, kteří působí na univerzitě, než tomu bylo v minulých letech. Poprvé jsme si sami nebyli zcela jistí, jak máme organizaci tak komplexní akce, jakou je festival, uchopit. Nyní jsme však kruh těch, kdo se nějakým způsobem podíleli na festivalu, rozšířili o kolegy ze sociologie, religionistiky, historického semináře a dokonce i z architektury. Myšlenka festivalu se tedy podařilo proniknout za hranice Filozofického semináře a vzbudit zájem i u jiných oborů vyučovaných na Leibnizově univerzitě. Myslím, že s tímto vývojem můžeme být více než spokojeni.

Assunta Verrone: Na tomto místě by možná bylo vhodné zmínit, že Hannover velmi trpí problémy spojenými s integrací emigrantů z ostatních evropských i mimoevropských zemí. Věřím, že vzájemnému sblížení natolik vzdálených kultur může festival filozofie prospět daleko více, než výuka náboženství či normativní etiky.

- 3) Slovo „festival“ má v dnešní době nejrůznější konotace, které nemají s filozofií na první pohled nic společného. Pokud mluvíme o festivalu, myslíme tím v naprosté většině případů festival hudby. Starší význam slova se ale přibližuje spíše výrazům jako je oslava, nebo dokonce náboženský svátek. Co má festival filozofie společného s těmito významy?

Assunta Verrone: Možná právě to, že bychom podle mého názoru měli i s těmi problémy, které jsou spojeny se schopností myslet, zacházet s určitou lehkostí a pozitivním naladěním, jak tomu právě bývá například na uměleckých festivalech. Myslím, že si mohu dovolit říci, že se nám podařilo tomuto předsevzetí díky výborné atmosféře festivalu dostát.

- 4) Můžete nám blíže představit program festivalu?

Peter Nickl: Nejprve je třeba poznamenat, že jsme si ve spolupráci se zaměstnanci magistrátu stanovili tyto dva cíle: Na jedné straně znovu diskutovat téma výstavy Expo 2000 „Člověk – Příroda – Technika“, strategie trvalosti, která se konala v Hannoveru, a na straně druhé přihlídnout k výsledkům výstavy Expo 2010 konané v Šanghaji, na téma „Lepší město – lepší život“. Uskutečnili jsme také pokus oba tématické okruhy (trvalost a život ve městě) nějakým způsobem propojit. Z tohoto spojení pak vzešla myšlenka uspořádat přednášku na téma „Trvalost dýchání“ v návaznosti s teorií a praxí jógy a tai-chi. Tímto způsobem se nám podařilo vytvořit spojovací můstek mezi tématem výstavy Expo 2000 a kulturou dálného východu, jak již krátce zmínila moje žena.

Assunta Verrone: Celý festival si vlastně pohrává s myšlenkou, jakým způsobem je možné definovat trvalost v různých oblastech lidské činnosti. Tímto způsobem pak vznikala jednotlivá témata přednášek a výstav, jako např.: technika proti přírodě, kritika dnešního způsobu měření prosperity země, ale také příspěvek lásky k trvalosti, diskuze „konec svobody“ nebo výstava „Andělé měst“. Festival si ale předsevzal zprostředkovat filozofii nejen skrz poslech a porozumění. Kdo chce, může se pokusit zorientovat při procházce s „filozofickým poradcem“, nebo podhalit špetku trvalosti také v našem hudebním programu.

- 5) Nyní k letošnímu festivalu. Téma „technika“ bylo velmi živě diskutováno již v polovině dvacátého století. Proč by mělo být aktuální ještě dnes?

Peter Nickl: Především ze dvou důvodů. Prvním z nich jsou globální ekologické problémy a rozsáhlé diskuze, které toto téma vyvolává nejen v posledních letech. Na tuto problematiku však můžeme nahlížet také v jednoznačné souvislosti s vývojem nových technologických strategií. Jakým způsobem se tedy trvalost techniky vyjadřuje? Na jedné straně může být technika vnímána jako nepřítel přírody. Stejně tak se však můžeme domnívat, že by nám technika mohla pomoci vyřešit krizi spojenou s nedostatkem přírodních zdrojů. Druhým důvodem je profilování techniky jako instituce, která je schopna měnit naši představu o nás samotných. Takové změny můžeme pozorovat například díky neurovědeckému výzkumu. Výsledky, kterých se v této oblasti dosahuje, nabízejí nové podněty pro odpovědi na některé z tradičních filozofických otázek.

- 6) Festival filozofie se koná v Hannoveru již podruhé. Jakou úlohu jste měli při organizaci prvního festivalu, jakou úlohu máte nyní? Změnily se nějak Vaše povinnosti?

Assunta Verrone: Festival je určitým způsobem pokaždé novým experimentem, mimo jiné právě proto, že jsou témata festivalu natolik rozdílná. Moje úloha spočívala především v zprostředkování komunikace mezi úřady a osobami, které se na festivalu podílely. Celkově musím říci, že pro mě byla veškerá činnost spojená s přípravou festivalu velkým osobním přínosem. Spolupráce s umělci podílejícími se na výstavách či koncertech se totiž ukázala jako velice plodná.

Peter Nickl: Dalo by se říci, že první festival vycházel nejen tematicky ale i z hlediska iniciativy spíše ze strany Filozofického semináře, který pak tento nápad předložil magistrátu města. V tomto roce však byly iniciátorem festivalu spíše představitelé města, kteří také více méně určili témata festivalu letošního roku. Město se rovněž více podílelo na přípravách, než tomu bylo v minulém roce. Nemohu opomenout také kontakty, které má magistrát na nadaci Volkswagen, která se stala organizátorem úvodní přednášky festivalu. Z tohoto důvodu jsme se tentokrát museli přizpůsobit trochu jiným okolnostem, než za jakých vznikl první festival, což ale festivalu nakonec nepochybně prospělo. Proměna témat, na které je tento rok kladen důraz, měla především přispět k rozšíření kruhu posluchačů, pro něž je festival určen. Tento rok jsme tak v rámci festivalu dosáhli celkového počtu padesáti přednášek, koncertů a výstav.

7) Každý festival potřebuje svoje „stars“. Bylo těžké, přimět takové osoby k účasti na festivalu?

Assunta Verrone: Za spolupráci s některými hvězdami festivalu vděčíme rovněž iniciativě města a především podpoře nadace Volkswagen. Jinak věřím, že nabídka účasti na festivalu byla i významnými hosty vnímána jako příjemná výzva, a to především díky uvolněné atmosféře, která na festivalu panovala.

8) jak se Vám podařilo propagovat festival na tak vysoké úrovni? Více než týden před zahájením festivalu jsem měl možnost přečíst si v novinách rozhovory s hlavními řečníky festivalu. K propagaci festivalu jste mimo jiné použili i poměrně netradičních metod, jako například Facebook.

Peter Nickl: Ano, i na propagaci festivalu se pozitivně podepsala práce zaměstnanců města, které má pro takové účely samostatné oddělení, které se věnuje výhradně prezentaci vědy a jejích výsledků na veřejnosti. Odsud přišel i nápad, využít k propagaci festivalu Internet. Domovská stránka festivalu se myslím velice podařila a je každou chvíli aktualizována. Kromě toho jsme využili Facebook a vytiskli přibližně 18 tisíc brožur se stručným programem. S mnohým samozřejmě pomohla také universita a masmédiá. Myslím, že se nám díky rozsáhlé reklamní kampani podařilo vyvolat poměrně velký ohlas.

9) Můžete prozradit rozpočet festivalu a kdo se na financování podílel?

Peter Nickl: Festival je v zásadě akcí s nízkým rozpočtem, která žije z velké části z dobrovolné a bezplatné účasti mnohých, kteří se na přípravách podílejí především ze zájmu či z vlastního potěšení. K tomu je přirozeně zapotřebí zajistit přítomnost osobností v daném oboru a i některé další věci, jež vyžadují finanční investice. Přesný přehled bohužel nemám k dispozici. Vycházeli jsme však z toho, že se obě zúčastněné strany, tedy jak město, tak univerzita,

budou podílet příspěvkem 5 tisíc Euro. Ve skutečnosti se však výše příspěvku vyšplhala na obou stranách až na 13 až 14 tisíc Euro, takže můžeme mluvit o celkovém rozpočtu 30 tisíc Euro. Z hlediska vysokého počtu přednášek, výstav a koncertů je tato částka samozřejmě poměrně malá. Tento obnos však minimálně stačil k tomu, abychom festival „postavili na nohy“.

10) Filozofové se vždy obávali, že by filozofie v rámci několika málo let mohla zaniknout. Takové obavy se však naštěstí doposud nenaplnily. Jedním z důvodů může být zajisté i neúnavná snaha některých filozofů popularizovat filozofii. Je festival vhodným způsobem popularizace?

Peter Nickl: Věřím, že ano. Přirozeně festival sám o sobě nemůže filozofii zachraňovat z její permanentní krize. Zajisté ale může přispět k tomu vstřípnit filozofii do povědomí větších skupin obyvatelstva a tímto způsobem vyvolat jistý „aha-efekt“. Ten by měl spočívat v uvědomění, že filozofie není určená jen pro intelektuální debaty těch „zasvěcených“, nýbrž že se filozofie do jisté míry týká každého z nás a je již v našem běžném životě obsažena.

11) Pro koho je festival určený? Kdo je zamýšleným návštěvníkem? Jsou to odborníci a návštěvníci filozofických konferencí, studenti či široká veřejnost?

Assunta Verrone: Krátce řečeno, festival je určen všem. Program jsme se snažili koncipovat tak, aby v něm bylo něco zajímavého nejen pro odborníky. Mimo jiné nabízíme v rámci festivalu dokonce program pro studenty středních škol.

Peter Nickl: Samozřejmě se zde vyskytují i řekněme typičtí, akademičtí filozofové, kteří festival navštíví a získají dojem, že zde pěstujeme filozofii na obzvlášť neseriózní úrovni. Zároveň ale věřím, že když tito lidé na vlastní oči vidí, jakým způsobem festival funguje, musí také vidět potřebu veřejnosti zažít filozofii jiným způsobem než v rámci přednášek na vysokých školách.

12) Myslíte, že festival může pomoci docílit většího počtu studentů, kteří se rozhodnou studovat filozofii na vysoké škole? Nebo dokonce, že by bylo studium filozofie středoškolákům doporučováno rodiči? Stále si totiž myslím, že tradiční akademické vzdělání je nejlepší metodou, jak nadále pěstovat filozofii.

Peter Nickl: V tomto bodě se naše názory poněkud rozcházejí. Jak již bylo řečeno, filozofie může jen stěží působit mimo rámec akademické půdy. Pokud se ale festivalu filozofie podaří zajistit větší poptávku po filozofii na veřejnosti, není tím zároveň řečeno, že se jedná o poptávku po filozofii, která je vyučována na univerzitách. Veřejnost se jednoduše může začít více zajímat o filozofickou literaturu, existuje zde možnost navštěvovat rozmanité kurzy nebo si jednoduše filozofii „odněkud“ obstarat. Přirozeně ale doufáme, že by se mohlo stát atraktivnějším i studium filozofie na vysokých školách. Obzvlášť pokud dokážeme ukázat, že i široká veřejnost může mít s filozofií co dočinění.

13) Nyní položím otázku z jiné perspektivy. Myslíte si, že festival filozofie může zlepšit pozici filozofie ve společnosti? Mohla by být filozofie vyučována například i na druhém stupni základních škol a středních školách?

Assunta Verrone: Neodvážuji se předpovídat, zda se v budoucnu prosadí výuka filozofie i na druhém stupni základních či středních škol. Struktura systému školství je však v Dolním Sasku pravděpodobně příliš strnulá na to, aby k takovým změnám v blízké době došlo.

14) Skandály, které se v poslední době dostaly do povědomí veřejnosti, odhalily skutečnost, že se náboženství, a tím nemyslím pouze katolickou církev, dostalo do hluboké krize. Vidíte v tomto vývoji příležitost pro filozofii?

Peter Nickl: Ano, svým způsobem to šance pro filozofii je. Tím ale nemyslím, že by filozofie měla v budoucnu vystupovat jako náhražka náboženství. Filozofie by ovšem musela silněji než v minulých desetiletích vnímat svoji orientační funkci: například význam etických otázek po dobrém a špatném jednání nebo zda a jakým způsobem můžeme vůbec mezi těmito dvěma možnostmi rozlišovat. I tyto otázky spadají do oblasti filozofie, jejíž prvotní úlohou je právě poskytnout nám nějaký návod pro orientaci v běžném životě. Nemyslím si, že by se filozofie mohla stát náhražkou náboženství. Měla by být ovšem viděna jako všeobecná instance, která nás nějakým způsobem oslovuje, nezávisle na tom, k jakému náboženství se individuálně hlásíme.

15) Jak vidíte budoucnost festivalu? Festival filozofie se v současné době koná již ve více evropských zemích. Bude usilovat o to, aby se festival v Hannoveru stal evropskou událostí a byl podporován s finančních zdrojů Evropské unie?

Assunta Verrone: Věřím, že festival filozofie není nějakou událostí „pro sebe“. Cílem festivalu je především vyvolat nějaký druh odezvy ve společnosti: například podnítit humanitní vědy zaujímat postoj také k institucím a problémům z jiných oborů. Festival sám musí zůstat flexibilním a otevřeným pro nová témata a to i přes to, že se organizátoři festivalu nezmění. Taková událost by jistě měla mít evropskou nebo dokonce internacionální dimenzi a umožnit názorové střetnutí mezi lidmi pocházejících z různých kultur. Samozřejmě nás velmi těší, že město Modena požádalo o podporu projektu festivalu filozofie v Hannoveru, ve Velkém Meziříčí ale i v jiných evropských městech u Evropské unie. Nepochybuji o tom, že by tato skutečnost mohla podstatně usnadnit diskusi mezi odborníky z různých částí světa a tím přispět k zlepšení naší společnosti.

16) Můžeme se tedy v budoucnu těšit na další festival filozofie?

Peter Nickl: Věřím, že se festival filozofie bude nadále těšit podpoře, kterou si v minulých letech získal, a to jak ze strany Univerzity, tak ze strany představitelů města. Vzhledem k tomu, že je festival filozofie zatím jedinou událostí svého druhu pořádanou v Německu, pevně vycházíme z toho, že budeme moci v blízké době začít s organizací festivalu pro rok 2012 a že se festival stane pravidelnou událostí.

Děkuji za rozhovor a přeji Vám mnoho úspěchů s organizací aktuálního i při přípravě budoucích festivalů!

Za *Profil* se ptal Jakub Mácha, přepsala a přeložila Radka Cacková.